958. ԽԱՉՔԱՐ. գեղաքանդակ, ընկած գյուղից 1կմ հյուսիս-արևելք. ծառերի մեջ, թևատակերին 1 տող.

ԹՎ⸢ԻՆ⸣ՈԿԶ (1217):

959. ԽԱՉՔԱՐ. գյուղից հարավ, «Քարի գլուխ» կոչվող գերեզմանոցում, ընկած, քիվին 1 տող.

ՍԲ ԽԱՉՍ ԲԱՐԵԽԱԻՍ Է ՎՈՒԿ⸢ԻՆ⸣: Ի ԹՎ⸢ԻՆ⸣ ՉՀԱ (1322):

960. ԽԱՉՔԱՐ. «Ճգնավոր» սրբատեղիում, գյուղից 4 կմ հարավ-արևելք, երկու մասի բաժանված-ընկած, քիվին 1 տող.

Ռ:Հ:ՈԶ: ԿՆԵՑԱԻՄԲՆԶԱՅԻ

⸢Ի⸣Թ⸢ՎԻՆ⸣:Հ⸢ԱՅՈՑ⸣: ՈԶ: (1231) Կ⸢Ա⸣Ն⸢ԳՆ⸣ԵՑԱԻ ՍԲ ՆՇԱՆՍ ՅԻ:

ՇԱՆՈԹ. Լուսանկարում ՆՇԱՆՍ բառում Շ-ի փոխարեն փորագրված է Զ (խմբ.):

ՉԿԱԼՈՎ

961. ԽԱՉՔԱՐ. գյուղից 3 կմ հյուսիս-արևելք, «Հացուտ» գյուղատեղիի գերեզմանոցում ընկած, խաչակոթունի կողքերին, 1 տող.

ԹՎ⸢ԻՆ⸣ՈՂ (1641):

ՇԱՄՈՒՏ

962. ԹԵՎԱՎՈՐ ԽԱՉ («ԲԵՄ»). գյուղից 1,5 կմ արևմուտք, գերեզմանոցում, 11 տող.

⸢ՇԱՌԱՅ ՍԲ⸣
ՈՒԽՏԻՆ Հ
ԱՂԲԱՏԱՅ
ԵՄ՝ ԱԲԵՂԱՅ-
ԴԵՂԱ, ՈՐԴԻ
ԱՐՇԱԿՈՒՆ, ԵԿԻ,
ՇԻՆԵՑԻ ՍԲ Խ
ԱՉԱ: ՈՐՔ ԵՐԿ
ՐՊԱԳԷՔ՝ ՅԻՇ
ԵՑԷՔ Ի ՔՍ:
ԹՎ⸢ԻՆ⸣ՉԿՂ (1315):

Ծանոթ. Շարունակության վրա կա ևս 4 տող, որը չի հասկացվել:
Նկատառելով ԱԲԵՂԱՅ բառից հետո տողադարձի նշանի առկայությունը, կարծում ենք, որ Ս. Աղումյանը անճնանունը կարդացել է ԱԲԵՂԱՅԴԵՂ (խմբ.):

963. ԽԱՉՔԱՐ. բեկոր, նույն տեղում, 6 տող.

ԵՍ՝ ԱՂԲԱՐ ԱԲԵՂԱ, ԿԱՆԿՆԵ-
ՑԻ ԽԱՉՍ
ՎԱՆ ... Ա ԵՒ ՅՈՐՆ
ՅՈՎՅԱՆՆԻՍԻՆ:
⌈ՈՐՔ ԵՐԿՐՊԱԳԷՔ⌉
ՅԻՇԷՑԷՔ Ի ՔՍ:

ՅՊԿԱ

Ծանոթ. Անունը զուգեն քն *Աղբարադեղ:*

ԱԹԱՆ

964. ԽԱՉՔԱՐ. գյուղի հանգստարան տանող ճանապարհի եզրին, ժայռի վրա, քիվին և խաչահանգույցում, 3 տող.

ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ:
ՔՍ ԱԾ
ՏՐ ՅՍ

ՅՊԿԱ

965. ԽԱՉՔԱՐ. գյուղից 3 կմ հյուսիս, մատուռի մեջ, 7 տող.

Ի ԹՎԱ⌊ԿԱՆԻՍ⌋ ՅԱՅՈՑ
:ՈԾԹ: (1210), ԵՍ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՓԱՇԱՆ, ԿԱՆԳՆԵՑԻ
ԳՆՂԱՆ ՍՈՒՐԲ
ԽԱՉՍ Ի ՎԵՐԱՅ Յ
ԱՆԳՍՏԱՐ-
ԱՆԻ ՏՂԱՅՈՑ ԻՄՈՑ:

ՅՊԿԱ

Ծանոթ. Անհասկանալի է ԳՆՂԱՆ բառը: Յնարավոր է, դա խաչքարի որպիսությունը վկայող արտահայտություն է՝ «գեղեցիկ», «գեղանի» և այլն (խմբ.):

ՍՊԻՏԱԿԻ ԵՆԹԱՇՐՋԱՆ

Շրջանի հնագիտական հուշարձանների պեղումների և շինաշխատանքների ընթացքում գտածոները վերաբերում են բրոնզե դարաշրջանին: Դամբարանները հարուստ են նաև հելլենիստական ժամանակների նյութերով (կավամաններ, մետաղական իրեր, քարակերտ արձաններ): Վաղ միջնադարյան եկեղեցիներ կան Գոգարանում (IV դ.), Արջուտում, Շիրակամուտում (Չիչխանավանք) և այլուր, որոնք, սակայն, զուրկ են գրավոր հիշատակագրություններից: Շինարարական արձանագրություններ ունեն ԺԹ դարում կառուցված փայտածածկ բազիլիկ եկեղեցիները: